

Sygn. akt III KK 58/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Marek Siwek (sprawozdawca)

w sprawie **M. R. T.**

skazanego z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. i art. 207 § 1a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i in.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

na posiedzeniu w dniu 20 maja 2022 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 17 maja 2021 r., sygn. akt II AKa (...),

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w K.

z dnia 19 października 2020 r., sygn. akt III K (...)

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

M. R. T. został oskarżony o to, że:

1. w okresie od bliżej nieustalonego dnia w miesiącu marcu 2017 r. do dnia 22 listopada 2019 r. w O. w woj. (...) znęcał się psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek - 11-letnim pasierbem K. B. w ten sposób, że znajdując się przeważnie pod wpływem alkoholu wszczynał bez żadnych powodów awantury, podczas których kierował wobec wymienionego groźby karalne, a także znieważał go używając w stosunku do niego słów powszechnie uznawanych za obraźliwe i obelżywe, przy czym nadto w dniu 22 listopada 2019 roku na skutek wielokrotnego uderzania K. B. pięściami po głowie oraz całym ciele, a także upuszczając go na podłogę po uprzednim uniesieniu go w pozycji głową do dołu, spowodował u niego obrażenia ciała w postaci: złamania kości ciemieniowej i skroniowej po stronie lewej oraz przynasady dalszej kości promieniowej prawej, a także inne, co skutkowało powstaniem u pokrzywdzonego ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci choroby realnie zagrażającej życiu, w wyniku wytworzenia się u niego krwiaka podtwardówkowego, położonego nad płatem ciemieniowym i skroniowym lewej półkuli mózgu, do 2 cm grubości, przemieszczającego linię pośrodkową na stronę prawą, tj. o przestępstwo z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. i art. 207 § 1a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

2. w okresie od bliżej nieustalonego dnia w miesiącu marcu 2017 r. do dnia 22 listopada 2019 r. w O. w woj. (...) znęcał się psychicznie i fizycznie nad osobą dla siebie najbliższą - żoną A. T. w ten sposób, że znajdując się przeważnie pod wpływem alkoholu wszczynał bez żadnych powodów awantury, w miejscu ich wspólnego zamieszkiwania, podczas których znieważał wymienioną słowami powszechnie uznawanych za obraźliwe i obelżywe, jak też wielokrotnie naruszył jej nietykalność cielesną oraz stosując presję psychiczną wymuszał na niej stosunki seksualne, przy czym nadto, w ramach opisanego powyżej znęcania się fizycznego nad pokrzywdzoną, na skutek zadanego jej w dniu 3 sierpnia 2018 r. uderzenia głową w twarz spowodował u niej obrażenie w postaci rany tłuczonej nosa, skutkujące naruszeniem czynności narządów ciała A. T. trwającym nie dłużej niż 7 dni, tj. o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z 19 października 2020 r., sygn. akt III K (...), oskarżony ten został uznany za winnego popełnienia czynu opisanego w pkt. I, za który przy zastosowaniu art. 60 § 2 pkt 1 k.k. i art. 60 § 6 pkt 2 k.k. wymierzono mu karę 2 lat pozbawienia wolności (pkt I) oraz czynu opisanego w pkt. II, za który wymierzono mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności (pkt II). Na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k. oraz art. 86 § 1 k.k. orzeczone wobec M. R. T. kary pozbawienia wolności połączono i wymierzono mu łączną karę 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności (pkt III), na poczet której zaliczono oskarżonemu okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie (pkt IV), orzeczono również w przedmiocie kosztów sądowych (pkt V).

Apelację od tego wyroku, na niekorzyść oskarżonego, wniósł Prokurator Rejonowy w O., który podniósł zarzut rażącej niewspółmierności wymierzonej M. R. T. kary za przypisane mu przestępstwa, na skutek przecenienia okoliczności łagodzących, a w szczególności postawy A. T., żony oskarżonego, która ostatecznie zadeklarowała, nie tylko we własnym imieniu lecz także, jak to wynika z całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w trakcie postępowania karnego przeprowadzonego przeciwko M. R. T., w istocie również za swojego syna - pokrzywdzonego K. B., że wybaczą oskarżonemu i chcą się z nim pojednać, co skutkowało przede wszystkim nieuzasadnionym, uwzględniając wszystkie obciążające oskarżonego okoliczności ujawnione w toku zarówno postępowania przygotowawczego, jak też w czasie rozprawy sądowej przeprowadzonej wobec M. R. T., zastosowaniem dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary za zbrodnię z art. 156 §1 pkt 2 k.k. i art. 207 § 1a k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. przypisaną wymienionemu, przy niesłusznym założeniu, że nawet orzeczenie wobec niego za przedmiotową zbrodnię najniższej przewidzianej przez ustawę kary stanowiłoby w tej sytuacji ukaranie oskarżonego w sposób niewspółmiernie surowy, w następstwie czego Sąd wymierzył M. R. T. za przestępstwo przypisane mu w pkt. I wyroku, na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k., przy zastosowaniu przepisów art. 60 § 2 pkt 1 i § 6 pkt 2 k.k. kary tylko 2 lat pozbawienia wolności, bez dostatecznego uwzględnienia istotnych okoliczności przemawiających na niekorzyść oskarżonego, co - wobec wysokiego stopnia winy oskarżonego i społecznej szkodliwości przypisanych mu czynów - sprawia, że

orzeczona w stosunku do niego ostatecznie kara łączna 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności nie odpowiada prewencyjnym i wychowawczym celom karania, nie uwzględnia ustawowych dyrektyw wymiaru kary, nakazujących zwracać uwagę na sposób działania sprawcy i okoliczności w jakich dopuścił się on zarzuconych mu przestępstw, przy uwzględnieniu stopnia winy i społecznej szkodliwości czynów przypisanych oskarżonemu, a w konsekwencji nie stanowi właściwej dolegliwości dla M. R. T. i nie tylko nie zapobiegnie jego ewentualnemu powrotowi do przestępstwa, ale nie spełni również zadań w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa,

Apelację od wyroku Sądu I instancji wniósł również obrońca oskarżonego, który podniósł szereg zarzutów dotyczących obrazy przepisów postępowania oraz błędu w ustaleniach faktycznych.

Po rozpoznaniu wniesionych w sprawie apelacji Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 17 maja 2021 r., sygn. akt II AKa (...):

1. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że:
 1. uchylił pkt III dotyczący wymierzenia kary łącznej;
 2. podwyższył orzeczoną w pkt. I karę pozbawienia wolności do 3 lat;
3. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy;
4. na mocy art. 85 § 1 i 2 k.k. oraz art. 86 § 1 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. w miejsce kary orzeczonej w pkt. II zaskarżonego wyroku oraz w pkt. I.2 niniejszego wyroku wymierzył oskarżonemu karę łączną 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności;
5. rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego.

Kasację od tego wyroku wniósł obrońca M. R. T., który zaskarżając to orzeczenie na korzyść skazanego, zarzucił rażące naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na treść wyroku, tj.:

1. art. 433 § 1 k.p.k., 434 § 1 pkt. 2, 3 k.p.k. w zw. z art. 447 § 3 k.p.k. poprzez przekroczenie przez Sąd II instancji granic zaskarżenia i naruszenie zakazu *reformationis in peius* polegające na zmianie ustaleń faktycznych w zakresie postaci zamiaru, z jakim miał działać oskarżony popełniając czyn zabroniony z art. 156 § 1 pkt 2 k.k. w sytuacji, gdy prokurator zarzucił w apelacji jedynie niewspółmierność orzeczonej w stosunku do oskarżonego kary i nie

podnosił zarzutów dotyczących błędnego ustalenia stanu faktycznego przez Sąd I instancji, w tym w szczególności błędnego ustalenia postaci zamiaru, a dodatkowo, uzasadniając podniesiony zarzut rażącej niewspółmierności kary prokurator nie podnosił kwestii związanych z nieprawidłowym ustaleniem postaci zamiaru, z jakim oskarżony dopuścił się czynu zabronionego z art. 156 § 1 pkt 2 k.k., a jednocześnie zmiana ustaleń w tym zakresie stanowiła jedyny argument zmiany zaskarżonego wyroku sądu I instancji poprzez podwyższenie wymiaru kary za to przestępstwo,

2. art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. poprzez nienależyte rozważenie przez Sąd Apelacyjny zarzutów sformułowanych w pkt 1 b), c) oraz 2 d) i e) apelacji obrońcy oskarżonego, a w konsekwencji zaaprobowanie przez Sąd Apelacyjny oceny materiału dowodowego dokonanej przez Sąd Okręgowy, co nastąpiło z pominięciem swobodnej jego oceny, zasad obiektywizmu, prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, czego konsekwencją jest przyjęcie, że oskarżony dopuścił się przestępstwa znęcania się na szkodę pokrzywdzonych A. T. i K. B. oraz średniego uszczerbku na zdrowiu na szkodę A. T.,

3. art. 4, 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. poprzez dokonanie błędnych ustaleń faktycznych w zakresie szczególnej postaci zamiaru, z jakim oskarżony dopuścił się przestępstwa spowodowania obrażeń ciała u małoletniego K. B. oraz w zakresie zmuszenia małoletniego pokrzywdzonego przez jego matkę A. T. do napisania listu do oskarżonego i do pojednania się z nim.

Wskazując na te zarzuty obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Prokurator Rejonowy w O. w pisemnej odpowiedzi na kasację wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest oczywiście zasadna i dlatego podlegała rozpoznaniu zgodnie z art. 535 § 5 k.p.k. na posiedzeniu bez udziału stron.

Zgodzić należało się z jej autorem, że w przedmiotowej sprawie doszło do rażącej obrazu wskazanego w pkt. 1 kasacji przepisu prawa procesowego, tj. art.

434 § 1 pkt 3 k.p.k., co przesądziło o konieczności wydania orzeczenia kasatoryjnego, przez co rozpoznanie pozostałych zarzutów kasacyjnych stało się bezprzedmiotowe (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

Przypomnieć należy, że jak wynika z treści art. 434 § 1 k.p.k. sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego jedynie wówczas, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy (pkt 1) oraz w granicach zaskarżenia, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia (pkt 2). W sytuacji zaś, gdy środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego lub pełnomocnika, orzeczenie na niekorzyść oskarżonego jest dopuszczalne jedynie w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od podniesionych zarzutów (art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k.).

Rozpoznając wniesione w sprawie apelacje Sąd Apelacyjny w (...) nie stwierdził, żadnej z okoliczności określonych w art. 439 § 1 k.p.k., art. 440 k.p.k. i art. 455 k.p.k., co oznacza, że rozpoznał sprawę w zakresie wyznaczonym treścią art. 433 § 1 k.p.k., z ograniczeniami wynikającymi z art. 434 § 1 k.p.k. Zważywszy na to, że prokurator wniósł apelację na niekorzyść oskarżonego, Sąd Apelacyjny mógł ją rozpoznać wyłącznie w zakresie rozstrzygnięcia o karze i to co do podniesionego w sprawie zarzutu, a zarzutem tym była, jak wyżej wskazano rażąca niewspółmierność kary orzeczonej wobec M. T..

Należy podkreślić, że jak słusznie podniósł w kasacji obrońca, prokurator nie zdecydował się na zakwestionowanie ustalonych w sprawie faktów, choć nie było przeszkód, żeby kwestionując wymiar kary podniósł również inne zarzuty, w szczególności zarzut błędnych ustaleń faktycznych. Nie ulega bowiem wątpliwości, że rozstrzygnięcie o karze może być podważane zarówno przez pryzmat podstawy odwoławczej z art. 438 pkt 4 k.p.k., ale także przy wykorzystaniu art. 438 pkt 3 k.p.k., w zależności od tego, z czym się skarżący nie zgadza i jaki procesowy cel chce osiągnąć. Nie kwestionując natomiast we wniesionej apelacji ustaleń faktycznych, ani wyrażnie w odpowiednim zarzucie, ani też w pozostałej części środka odwoławczego, prokurator ograniczył swą dezaprobatę do zaskarżonego wyroku wyłącznie do wymiaru kary, określonego na podstawie tych okoliczności, które zostały ustalone przez Sąd I instancji, które zarazem zaakceptował.

Oznacza to, że respektując zakaz wynikający z art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k., Sąd Apelacyjny mógł dokonać korekty wymierzonej M. T. kary jedynie przy uwzględnieniu okoliczności faktycznych, jakie zostały ustalone i wynikały z części dyspozytywnej oraz motywacyjnej wyroku Sądu Okręgowego w K. – co do nich nie podniesiono bowiem żadnego zarzutu. Sąd odwoławczy mógł zatem jedynie stwierdzić, że doszło do przecenienia okoliczności łagodzących, względnie do niedocenienia okoliczności obciążających i z tego powodu zmienić zaskarżony wyrok w zakresie kary na niekorzyść oskarżonego. Możliwe było także uznanie, że stopień społecznej szkodliwości czynu M. T. jest wyższy, niż wskazany przez Sąd I instancji, jednak wyłącznie na podstawie faktów, jakie zostały ustalone, nie zaś na podstawie innych okoliczności, aniżeli wynikające z zaskarżonego wyroku i jego uzasadnienia.

Z pisemnych motywów zaskarżonego wyroku (s. 7-8 uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego) wynika natomiast w sposób niewątpliwy, że Sąd Apelacyjny nie podzielił ustaleń Sądu I instancji w zakresie przypisanej M. R. T. postaci zamiaru, co do którego Sąd ten uznał, że był zamiarem nagłym (s. 11 uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego). Oczywiście jest, że kwestie objęte stroną podmiotową przestępstwa należą do sfery ustaleń faktycznych, zaś ustalenie, że zamiar miał postać nagłą oznacza również ustalenie jego sposobu powstawania. Powstanie takiego zamiaru jest wynikiem szybkiej, czy niekiedy wręcz natychmiastowej reakcji sprawcy na określone zdarzenie, realizowanej następnie poprzez znamiona strony przedmiotowej i z reguły zamiar taki jest łagodniej postrzegany od tzw. zamiaru przemyślanego. Ten z kolei jest podejmowany na skutek dłuższej i wszechstronnej analizy zaistniałych okoliczności, której wypadkową stanowi fakt popełnienia przestępstwa i najczęściej jest uznawany za okoliczność obciążającą przy wymiarze kary.

Wbrew wyraźnym ustaleniom Sądu Okręgowego i bez odpowiedniego w tym zakresie zarzutu, Sąd Apelacyjny wywiódł, że ustalenie Sądu I instancji w zakresie zamiaru jest wadliwe – nie był to jego zdaniem zamiar nagły, tylko zamiar przemyślany. Nie ma zatem wątpliwości co do tego, że Sąd odwoławczy czyniąc tej treści ustalenia, rażąco naruszył wynikający z treści art. 434 § 1 pkt 3 k.p.k. bezpośredni zakaz *reformationis in peius* oznaczający dopuszczalność pogorszenia

sytuacji oskarżonego tylko w razie stwierdzenia uchybień podniesionych przez oskarżyciela publicznego we wniesionym na niekorzyść środka odwoławczym. Sytuacja M. T. została zatem pogorszona, gdyż Sąd odwoławczy dokonał ustalenia, które było dla oskarżonego mniej korzystne od ustalenia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Uchybienie to nie tylko mogło, ale miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...), gdyż z dokonanego przez siebie ustalenia Sąd ten wywiódł wyższy stopień społecznej szkodliwości czynu oskarżonego, w konsekwencji czego dopiero podzielił podniesiony przez prokuratora zarzut i podwyższył karę za czyn z pkt. I, a następnie orzekł karę łączną w wyższym wymiarze.

W tym stanie rzeczy nie ulega wątpliwości, że kasacja musiała być uwzględniona.

Rozpoznając sprawę ponownie Sąd Apelacyjny w (...) rozważy jeszcze raz zasadność wszystkich podniesionych przez skarżących uchybień, unikając wadliwości, która miała miejsce przy rozpoznaniu sprawy po raz pierwszy.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.